

İSTANBUL SAHNELERİNDEN

Çehov Makinesi

“Bir Rus, aç bir köylü sizi selamlıyor.” Sahnede öyle bir oyun sergileniyor ki büyük ihtimalle izleyenlerin çoğu ancak oyunculuğun fevkaladeliğinin farkına varıyor.

Meddahlık geleneğinin temsilcilerinden Kel Hasan’a Darülbedayi’nin kurulduğunu ve artık alaylı oyuncuların yerini eğitilmiş oyuncuların alacağını bu sebepten de bundan sonra işinin zor olacağını haber getiren kişi “Asıl Darülbedayi’den çıkacak izleyiciler olduğunda gör zorluğu!” cevabını alır.

Çehov Makinesi ise bu söylemin antitezi gibi bir oyun. Bu oyunu izlemek için Çehov külliyatına hâkim olmanız gerekiyor. Çehov’un akıbetleri yarım kalan karakterleri ile yüzleştiği oyunda üstün bir hayal gücü ile karakterler yaratılmış. Oyunun yazarı Matei Visniec, Romen, Fransa’da gazetecilik yapıyor. Romanya’da komünizm döneminde yasaklı olan yazar, rejimin değişmesinin ardından ülkenin en popüler oyun yazarı hâline gelmiş. Aynı zamanda şair olan

Visniec oyunun orijinal metninde şiirsel bir anlatım sunuyor. Türkçe çevirisinde ise kafiyeler kaybolmuş. Visniec’in herhangi birinin yazamayacağı bir eser ürettiği kesin *Çehov Makinesi* ile. Çehov’u çok iyi tanıyor. Karakterler yaşamlarına öyle devam etmiş ki Çehov’un kendi kaleminden sanki. Üstelik tıpkı Çehov’un yaptığı gibi akıbetleri kesin bir sona ermiyor.

Çehov hiç eskimez. Tutsanız bir Çehov karakterini elinden, örneğin onun oyunlarından birinde bebek kalan Bobik’i dilediğiniz gibi yaşatabilirsiniz. Çehov cevap vermez, soru sorar. Bunun bir tek istisnası var: İgnadievic ve Vasily Vasilyevich’in nasıl bir gelecek konulu sorularına verdiği cevaplar. *Üç Kız Kardeş* ile ilgili eleştirimde bundan bahsetmiştim. Çehov geleceğe takıncı bir karaktere sahip. Dindar olmayan Çehov neredeyse geleceğe inanıyor. Yaşadığı zaman içinde bulamadığı umudu gelecekte arıyor belki de. Belki de Çehov bu yüzden eskimiyor.

Oyunu izlediğinizde Çehov’u ve onun karakterlerini daha yakından tanıyor-sunuz. Kadınlarına aşkını görüp karakterlerine acımasızlığını tadıyorsunuz. Onları kendi çileleri içinde terk ettiğine tanıklık ediyorsunuz.

Çehov külliyatını bilmeseniz de izlemeye değer bir oyun bu, çünkü oyunculuk muhteşem. Bunca kalabalık kadroda hiç fire vermemek büyük başarı. Tüm karakterlerin sahneyi eşit paylaşmış olması bunda bir etken olabilir. Müge Gürman nefis bir oyun çıkarmış ortaya. *Sessizlik* ile aynı dönemde çıkmış olması oyunu ödül bakımından kıt bırakmış. Kostümler ve ışık muhteşem. Dekor çok başarılı, Vişne Bahçesi'ndeki müteahhit kıyımı ön plana alınıp tren teması işlenmiş. Efsanevi oyunculuk sergileyen Sakhalin Adası mahkûmu olmuş *Vanya Dayı*'nın pantolonunu bir iple bağlamak yerine modern bir kemer takması ve tütün kullanılan sahnelerde manyetolu çakmağa yer verilmesi (aynı eleştiriye *Üç Kız Kardeş*'te de yer vermiştim) hariç sahne kurgusu kusursuz denebilecek düzeydeydi. Müze varlıklarının zamanın dönen çarkında yani Çehov makinesinde gelecekleri, Vanya Dayı gibi enteresan hâller almış. Çehov'un gelecekle ilgili soruları da böylece Visniec'in hayal dünyasında ilk kez cevap bulmuş. Yüzlerce farklı *Çehov Makinesi* yazılabileceğini göstermiş bize Visniec. Dâhice bir bakış açısı. Üstelik oyun, devamı olacağı mesajı ile bitiyor.

Çehov'un içindeki doktor ile hastanın savaştığı oyunda bir yazarın el kitabı niteliğinde öğütlere de yer veriliyor. Çehov'un mesaj vermekten kaçınan tavrı ise "Bir yazar nasıl olmalı?" sorusu cevaplanırken vurgulanıyor. Yazarlıkta sadeliğe yapılan vurgu önemli. Diğer tarzlara göre sadeliğin avantajları teatral bir tez ile ortaya konmuş.

Çehov'un Tolstoy, Gogol gibi diğer önemli Rus yazarlar kadar büyük bir yazar olduğu ise kendi karakterlerinin tartışması içinde ispat ediliyor. Sezai Karakoç'un, *tiyatro insanın içini temizleme yeridir*, sözü bu oyunda Çehov'u karakterleriyle yüzleştirip iç döktürürken anlamını buluyor.

Çirkin

Yetenekli mühendis Lette'nin, büyük buluşunun sunumunu yapmaya hazırlanırken öğrendiği korkunç gerçekten sonra başına gelenlerin hikâyesi, *Çirkin*. İsviçre'de düzenlenecek bir konferansta çalıştığı firma için kendi yaptığı makinesini (gururla) sunmaya gideceğini düşünürken berbat derecede çirkin olduğu kendisine ilk defa söylenen Lette, acı gerçeği (kapitalizmin her anlamda kusursuz temsilcisi olabilecek) yöneticisinden öğrenmiştir. Karısının dahi yüzüne hiç bakmadığını da ilk defa o zaman anlamıştır. Çirkinliğiyle ilgili gerçekleri öğrendikçe, bu yükü daha fazla taşıyamayacağını anlar.

İlk defa denenecek çok radikal bir estetik operasyonun başkarakteridir artık. Ama endişe edecek bir şey yoktur çünkü hiçbir yüz mevcuttan daha kötü olamaz. Ve her şey burundan başlar. Çünkü "burun yüze en yakın yerdir".

Tam anlamıyla eleştirel bir oyun. Hayırseverinden yöneticisine kadar sosyal statünün birçoğuna eleştiriler getiren bir oyun. Asıl eleştirisi ise toplumun genelinin estetik kavramına yapılmış. Üstelik erkek bedeni üzerinden... Erkek üzerinden böyle bir işe davranmak kesinlikle dâhice.

Oyunun yazarı Marius von Mayenburg, Almanya'nın genç sayılabilecek oyun yazarlarından. Üretken ve modern bir tarz... Bir röportajında, 'Başka bir oyunu izlerken çabucak yazdığım bir şeydi, insanlar beğenince çok şaşırdım.' diye anlatıyor oyunu. 2007'den beri birçok sahne ve dilde sergilenmiş bir oyun için mütevazı bir tavır. Metin Belgin'in yönetimi

gayet başarılı. Oyunculuk, neredeyse tam kıvamında. Sahnede ise radikal bir tasarım hâkim. Oyunun genel performansı ise çok tatmin edici.

Toplumun dış görünüşe olan takıntılı tutumu, kapitalizmin yok ediciliği ve estetik cerrahinin bir makine parçasıymış gibi insan organları üzerindeki umursamaz tasarrufu Lette'nin öyküsünde bir araya geliyor.

Operasyon neticesinde öyle bir yüz çıkıyor ki ortaya, insanlar tam bir çılgınlığın içine giriyor. Lette gibi estetik-duyarsız bir adam, o andan sonra bir ikona dönüşüyor. Başta kendisini bozsa da, toplum ona benzeme çılgınlığının zirvesindeyken sorgulamaya başlıyor. Lette'ye benzemeyen son erkek olan estetik cerrahın, ameliyat masasına kendisini yatırmasıyla mütahiş bir final sunuluyor.

Estetik kaygıları ve cinsel çarpıklığı eleştirerek sağlıklı bir toplum bilinci geliştirmeye çalışan mesajıyla Çirkin, yetişkinlere göre bir oyun. Çağımızın tartışmalarını çok doğru yerden yakalamayı başarmış Mayenburg. İstanbul'da sahnelenmesi ise batılı tarzda bir estetik kaygıyı yeni yeni yüklenmeye başlayan şehirli Türk toplumu için ibret oluşturuyor.

Yusuf DİNÇ

*Tiyatromuzun şair gönüllü beyefendisi
Kenan IŞIK'a Allah'dan acil şifalar dileriz.
Türk Dili*